

A magyar nép tudósa: Györffy István

Múzeumunk névadója, Györffy István 1884. február 11-én született Karcagon. A Partiumból Nagykunóságba költözött dédapja, Györfi Sámuel fazekasként dolgozott. Édesapja szintén mesterember, szűrszabó volt. Györffy István a karcagi gimnázium tanulója volt, ám a felsőbb osztályokat a felvidéki Késmárk evangélikus líceumában végezte. A szünidőkben mint szuplikáns diák szinte a fél Magyarországot bejárta a Szepességtől Fiuméig, a Dunántúltól az erdélyi Kárpátokig.

Az 1904-ben, az érettségi vizsgát követően a Kolozsváron, természetrajz-földrajz szakon kezdte meg egyetemi tanulmányait, majd 1905 szeptemberétől a budapesti egyetemre került. 1906 nyarán a Néprajzi Múzeum L. igazgatója, Bátky Zsigmond néprajzi gyűjtéssel bízta meg, s szeptember elsején belépett a múzeum kötelékébe, amelytől csak harminc esztendő múlva vált meg.

Egyetemi hallgatóként jelent meg a Néprajzi Értesítőben a Nagykunóság és környékének népies építkezéséről szóló első nagy tanulmánya. A kolozsvári egyetemen 1910. június 26-án avatták dicséretes eredménnyel bölcsészettudományi doktorrá, s 1911-ben természetrajz-földrajz szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett.

1909-től múzeumi gyakornoki munkája mellett miniszteri megbízás alapján kezelte a Keleti Kereskedelmi Akadémia Keleti Múzeumának anyagát, ami lehetőséget nyújtott számára, hogy minden évben részt vegyen az akadémia balkáni és törökországi tanulmányi útjain. Ezekben az években hosszabb néprajzi gyűjtőutat tett Erdélyben, a Fekete-Körös völgyében, a dél-bihari falvakban és a moldvai csángók között is.

1918 őszén Teleki Pál invitálására csatlakozott a Lénárd-féle kisázsiai expedícióhoz, amelynek célja Kis-Ázsia észak-nyugati partvidékének gazdaságföldrajzi és néprajzi tanulmányozása volt. Az angolok előretörése miatt az expedíció félbeszakadt, s résztvevői sok viszontagság közepette 1919 elején jutottak haza.

Györffyt hazatérése után kinevezték a Néprajzi Múzeum gyűjteményeinek igazgatójává, vezető muzeológussá. Különösen a textília- és kerámiagyűjtemény gyarapításán fáradozott. Múzeumi és tudományos munkájának egyaránt szerves kiegészítő része, éltető eleme volt a néprajzi gyűjtés. Azon kevesek közé tartozott, akik rengeteget utaztak. Különösen fontosnak tartotta a tárgygyűjtést, s gyűjtőútjain rengeteg fényképet és rajzot készített. A terepen való gyűjtés mellett másik kimeríthetetlen forrása a levéltár volt. Legismertebb írásában, az 1922-ben Karcagon megjelent „Nagykunósági krónika” című kötetében is a saját maga által gyűjtött anyagot vetette össze a levéltári adatokkal. A már eddig is számos kiadást megélt kötetet kezdettől fogva a történeti néprajz jeles munkájaként tartják számon. *(A Kunok I. Világtalálkozója alkalmából a kötet 2009-ben ismét megjelent - a szerk.)*

Az 1920-as évektől kezdve mélyebben foglalkozott az etnikumkutatással, amelynek középpontjában a kunok álltak. Emellett behatóan foglalkozott a hajdúkkal és az alföldi peremvidék népességének jellegzetes csoportjával, a matyókkal is. „Milyen elemekből áll a

magyar nép" című tanulmányában elsőként vázolta föl a magyarság etnikai csoportjait, genetikus-regionális tagolódásukat. Ezekben az években a régi alföldi térképek tanulmányozása során ismerte fel az európaiktól teljesen elütő 2 beltelkű településmódot, amely az alföldi kertés városokat jellemezte. Ennek vizsgálata és leírása mindmáig a magyar néprajztudomány egyik legjelentősebb eredménye.

1930-ban jelent meg „A cifraszűr” című monográfiája, amely két és fél tizedes fáradságtalan gyűjtőmunka eredményéről tanúskodik. Behatóan tanulmányozta a szűrszabó céhek történeti anyagát, a mesterség technikai fogásait, a varrás- és díszítésmódot. Különösen fontosnak tartotta az ornamentika vizsgálatát.

A magyar néprajztudomány az 1930-as években jutott arra a szintre, hogy elkészítse első nagy szintézisét. A magyar néprajztudomány ekkor már egyik meghatározó egyénisége volt Györffy István, aki sokoldalú szakmai munkásságának tematikus összefoglalásaként a harmincas évek elején Bátky Zsigmonddal és Viski Károllyal közösen szerkesztette meg e nagyszabású szintézist. A négykötetes „A magyarság néprajza” hosszú évtizedeken keresztül tudományunk egyetlen alapműve volt, amelyet a mai kor kutatói is gyakran használnak.

Az egyetemi oktatómunkát 1926-ban mint megbízott előadó kezdte meg a Közgazdaságtudományi Kar Keleti Intézetében. 1929-től egyetemi magántanárként adott elő Magyarországon és a Közel-Kelet néprajzáról. 1933-ban a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának tanácsa egyhangúlag egyetemi magántanárrá, majd 1934-ben nyilvános rendes tanárrá nevezte ki. Ő alapította meg a budapesti egyetem Bölcsészettudományi Karán ma is működő Néprajzi Tanszékét.

1932-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjai sorába választotta, 1935-ben pedig megválasztották a Magyar Néprajzi Társaság alelnökévé. Ugyancsak ez évtől haláláig, szerkesztette a társaság központi folyóiratát, az „Ethnographiát”. Munkájának köszönhetően a korábbi években csaknem halódó nagy múltú folyóirat a magyar néprajz valóban központi fórumává vált.

Életének utolsó éveiben egyre többet foglalkoztatta nemzetének sorsa, jövője is. Vezetője lett az 1938 őszén megalakult a Táj- és Népkutató Központnak, amelyet azonban néhány hónap múlva betiltottak. Györffy István nem hagyta elveszni az intézmény alapgondolatát, egyre jobban körülvette magát azokkal a parasztfiatalokkal, akikben az új értelmiséget vélte megtalálni. 1939 nyarán még részt vett a falukutató háromhetes nyári táborozásán. Itt vetette föl régóta dédelgetett gondolatát egy parasztkollégium megvalósításáról. E gondolat megvitatására őszre szűkebb társaságot hívott össze, ám az október 5-re kitűzött megbeszélésen már nem vehetett részt, mert két nappal előtte agyvérzésben meghalt.

Györffy István jelentőségét és hatását mutatja, hogy írásai, gondolatai nemcsak a szűkebb szakmának, a néprajzkutatóknak és történészeknek, hanem a szélesebb olvasóközönségnek is szolgálhatnak és szolgálnak tanulsággal. Számos fontos munkája mellett talán a leggyakrabban idézett, s mai korunkban is aktuális, megszívlelendő mondatai az 1939-ben megjelent „A néphagyomány és a nemzeti művelődés” című művelődés-politikai írásában olvashatók: *„Ma a nyugateurópai szabású iskola- és könyvműveltség fénykorát éljük, s a nemzetmegtartó hagyományok ápolásával nem törődünk. Valami alacsonyrendűség érzése vett erőt rajtunk. Nem becsüljük azt, ami a miénk. Kapva-kapunk mindenben, ami idegen, ami „európai”. Pedig Európa nem arra kíváncsi, hogy átvettünk-e mindent, amit az európai művelődés nyújthat, hanem arra, hogy a magunkból mivel gyarapítottuk az európai művelődést! Európa az egyéniséget keresi és értékeli bennünk, nem a tanulékonyt. Japán alig száz év alatt európai műveltségű állam lett, anélkül, hogy nemzeti hagyományait feladta volna. A finnek pedig nemzeti egyéniségüket azzal domborították ki, hogy gazdag és értékes néphagyományaikat szervesen beépítették nemzeti műveltségükbe.”*

Dr. Nagy Molnár Miklós
múzeumigazgató